

ТОНГ ЮЛДУЗИ

Муассислар: ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ХАЛҚ ТАЪЛИМИ ВАЗИРЛИГИ, ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ДАВЛАТ МАТБУОТ ҚУМИТАСИ

Газета 1929 йил, 1 августдан «Ленин учқуни» номи билан чиқа бошлаган

№ 9 (65885)
1996 йил, 10 февраль, шанба

Сотувда эркин нархда

Муаллима ёзган китоб

— Эшитдингларми, узимизнинг зарметанлик Замира китоб ёзибди?

— Қандай китоб?

— Республикамиз мактаб уқувчиларига мулжалланган «Ўзбекистон халқлари тарихи»ни.

Одамлар орасида фахрга тулиб, севинч билан айтилган бу сузлар бизнинг муаллима Замира Каримовага тегишли эди.

Оиладаги ун бир нафар фарзанднинг туққизинчиси булган Замира 1974 йилда урта мактабни битириб Бухоро Давлат до-рилфунунининг тарих куллиётига ўқишга кирди. 1979 йилда олийгоҳни тугаллаб, узи ўқиган 15-урта мактабда тарих фанидан сабоқ бера бошлади. Болаларга устозлик қилса-да, Рисолат опа, Жамол ака, Ҳалима опа сингари устозлардан урган-ди.

Ўзбекистонимизда мустақиллик эълон қилинган, у Спитамен, Мангуберди, Амир Те-мур сингари буюк инсонлар ҳа-тини жиддий урганишга кириш-ди. Тарих фанини ўқитишга оид анжуманларда жуда кўп маъру-залар қилиб, фикр мулоҳазала-рини билдирди. Унинг фикрла-ри кўпчиликлари маъқул келиб, қўлаб қувватланди. Ниҳоят у аввалдан ўйлаб юрган режаси

— тарих китобини ёзишга ки-ришди.

«Ўзбекистон халқлари тари-хи» китобини Абдулжа Авлоний номидаги Республика ўқитувчи-

лар малакасини ошириш ва қайта тайёрлаш марказий ин-ститутга маъқуллаб, Республика мактаблари уқувчиларига урга-нишга тавсия этди.

Замира Каримованинг ҳалол меҳнати Ўзбекистонимиз Пре-зиденти томонидан юксак тақ-дирланиб, унга II даражали «Соғлом авлод учун» ордени берилди.

Сачоқ ЭГАМОВ,
Навоий вилояти,
Қизилтепа тумани,
Фардиён қишлоғи.

БИР ҲАФТА ЯНГИЛИКЛАРИ

Ўзбекистон Республи-каси Президенти Исло-м Каримовга Швецария-нинг Лозанна шаҳрида Халқаро Олимпия коми-тетининг қарорига кура Олтин Олимпия ордени топширилди.

***

Австрия ва Швейца-риянинг дори-дармон ишлаб чиқарувчи етак-чи фирмалари «Соғлом авлод учун» халқаро жамғармасига оналар ва болалар саломатлигини муҳофазаси учун тақдим этган инсонпарварлик ёрдами Хоразмга келти-рилди.

***

Термизда 1014 уқув-чига мулжалланган ян-ги мактаб фойдаланиш-га топширилди.

***

Тошкент шаҳар Шайхонтоҳур тумани-даги 40-мактабда туман-да жойлашган 30 дан ор-тиқ мактаб уқувчилари-нинг «Ўзбекистон — Ва-таним маним» номли театрлаштирилган ку-рик-танлови бўлиб ут-ди.

***

Чирчиқдаги 8-муסיқа мактаби қошида «Санъ-ат мактаби» ташкил этилди.

***

«Анджонгушт» ҳис-садорлик жамияти жа-моаси ташаббуси билан болаларда камқонлик хасталигига қарши ге-матоген препарати иш-лаб чиқарила бошланди.

***

Чирчиқ шаҳридаги 2-мактаб уқувчиси Шоҳ-рух Носиров «Ўзбеки-стон — Ватаним маним» курик-танловида қатна-шиш учун узи шеър ёзиб, унга узи куй баста-лади.

Китобни шамол ҳам varaқлай олади. Гап уни ўқиб олишда. Лекин китобларнинг ҳар бири одамлар каби узига хос бир олам. Улар идрок элагиде эланган фан хазинасининг сандиқлари-дир. Шунинг учун ҳам қалбда чироқ ёқишади. Уҳлаб ётган ҳис-туйғуларни уйғотишади. Яъни жонсиз ҳарфлардан жонли тарбиячи яратишади. Ақлни чарқлайдиган, онгни ёғдулайдиган, ўқи-ганга илму урфон, ўқимаганга армон улашадиган

жаҳолатнинг кушандаси бўлмиш китобларга ҳам-ша ҳамроҳ булай десангиз, китоб дуконларига тез-тез кириб туринг. Чунки кейинги пайтларда нашриёт-ларимиз сизлар учун керакли китоблар чоп этмоқда. Ёзувчиларимиз инсонийликни матҳ этмоқда уз асар-ларида. Сиз эса албатта, уша асарларга дуст тути-нинг.

Суратда: яқинда чоп этилган, сизларга нутқ ўрга-тадиган муаллим-КИТОБЛАР.

ДАРСЛИКЛАРИМИЗ

Агар сиздан биров: «Китоб ҳақида қандай мақолларни биласиз?» деб сура-са, бир эмас, бир неча мақолларни қалаштириб ташлашингиз мумкин. Чун-ки китоб деганда кўпчилигингиз фақат дарсликларни тушунасиз. Дарсликлар-ни эса кўпдан жинингиз суймайди. Тили оғир ва гализ, зерикарли. Мактаб-да ўқиганингиз, муаллимлардан даққи-дашном еганингиз стамагандек, уйда ота-онангиз ҳам сиқувга олади. Танбех беради: «Китобингни ўқи!» Агар дарс-ликларни севиб ўқиганингизда ҳам ба-рибир сизни ҳали китобхон деб бул-майди. Чунки дарсликлардан барча

фикрлар қойдалаштириб берилгани, ва ҳиссиётдан йироқлиги туфайли мус-

МАНА БУНДАЙ

тақил хулоса чиқаришга қийналасиз. Яъни таъсир бир томонлама бўлиб, акс таъсир талаб этилмайди. Сиз дарсликлар-да ҳаёт ва унинг қонуниятлари ҳақидаги билимлар билан танишасиз. Уларни ақл кучи билан қабул қиласиз. Хотиранингизда қайд этасиз. Аммо бубилим ва хулосалар ҳиссиётингизга заррача таъсир кўрсат-майди. Бадиий асар ўқиганда сиздаги бу лоқайдлик фаол муносабатга алмашина-ди. Қалбингиз чексиз шодликларга чулға-нади, руҳланасиз. Ҳазабланасиз. Изтироб

чекасиз. Чунки у қалб дарди туфайли яралган. Дард эса суҳбатдошни бефарқ қолдирмайди.

Дарсликларни ҳам ана шундай яратса булмасмикан? Уз дарслик китобларин-гиз ҳақида фикрлашмоқчи булсангиз бизга мактуб ёзинг. Уларнинг сержамноли-

ЁЗИЛСА ЭДИ...

ги, уқувчанлиги ёки гализу тушунарсиз-лиги ҳақида. Биргалашиб бирор тухтам-га келишга, фикр ва мулоҳазаларингиз асосида янги дарсликлар яралишига ҳис-са қушишга имконият яратган буламиз.

Ёзинг, қунғироқ қилинг, келиб меҳ-монимиз бўлинг!

ПУЛАТ БОБОМ КЕЛДИЛАР

— Ойи, ойижон, мана бу шеърга қараб туринг. Мен ёд олгандим, такрорлаб олай, — деди Ноила онасини шошириб. — Эртага мактабимизга севим-ли шоиримиз Пулат бобо ке-

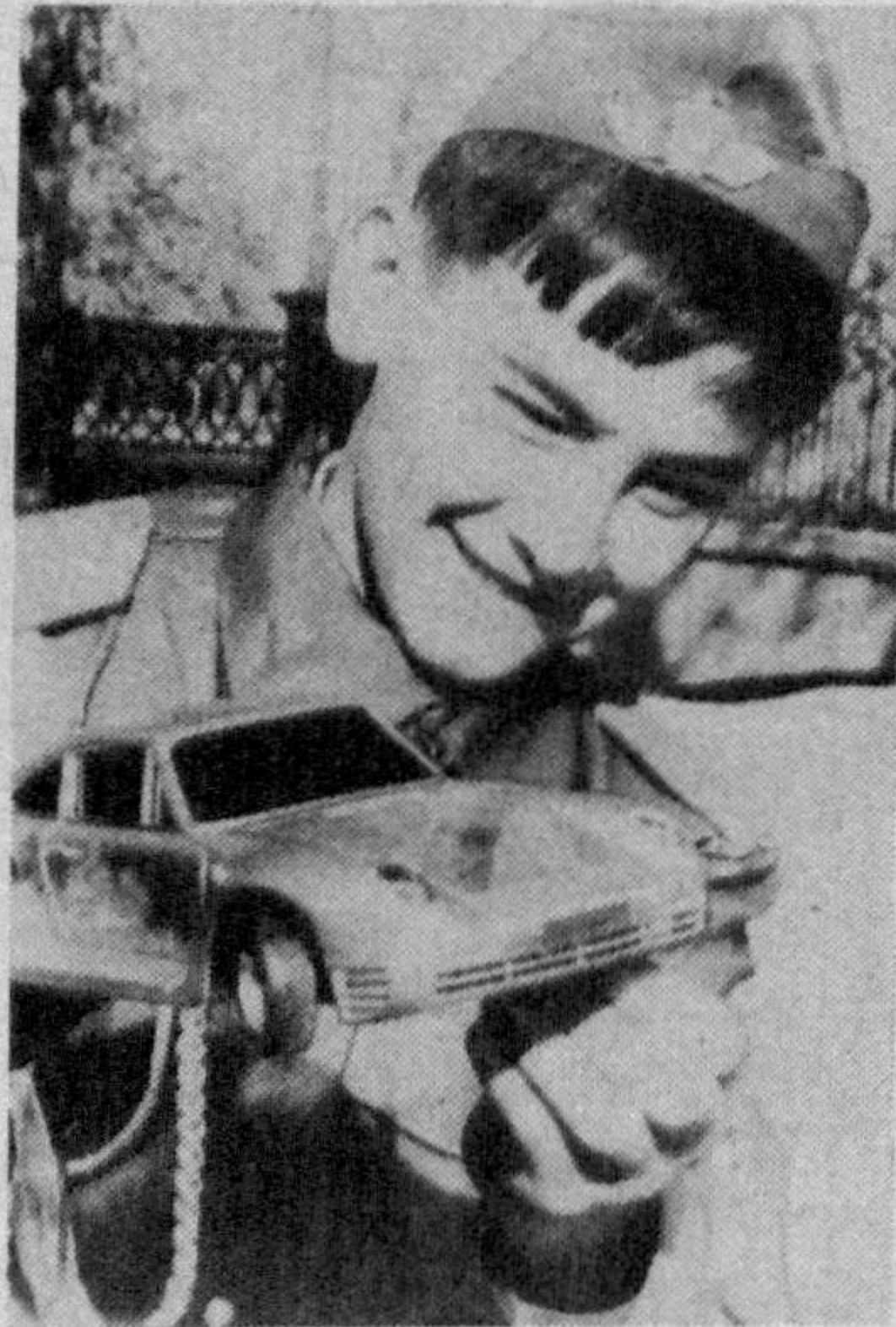
ларканлар. Узлари ёзган шеърлардан ёд айтиб, бобомиз-ни севинтирмоқчимиз...

Эртаси кунни мактаб зали бош-лангич синф уқувчилари билан гавжум булди. Ноила ва унинг дугоналари Пулат Мумин шеър-ларидан ёд айтиб, шеъринг композитсиялар ижро этишди. Шоир бобомиз ҳам болаларга узла-

рининг болалик дамлари, ёдда қолган қизиқарли воқеалар ҳа-қида тулқинланиб гапириб бер-дилар, болаларни қизиқтирган саволларига жавоб қайтарди-лар. Қеча сунгида мактаб ку-тубхонасига янги шеъринг туп-ламларини совга қилдилар.

Хилола РОЗИКОВА,
Тошкентдаги
254-мактабнинг 6-синф
уқувчиси.

Душасвалар уларнинг яқин кумакчилари. Кези келганда улар ҳар бир кичкинтойнинг қулидан тутиб, катта йулдан утказиб қуйишарди. Шундан булса керак, куйи синф укучилари ҳам боғча тарбияланувчилари йул ҳаракати қондаларини алфавит ҳарфларидек ёддан билишади.

Ана, бир болакай йулдан утиб боряпти: шоммасдан светофорнинг яшил чироғи ёнишни кутди. Аввал унг тарафга, сунгра чапга қараб, эҳтиёткорлик билан йулдан утиб олди...

КИМ НИМАГА КИЗИКСА...

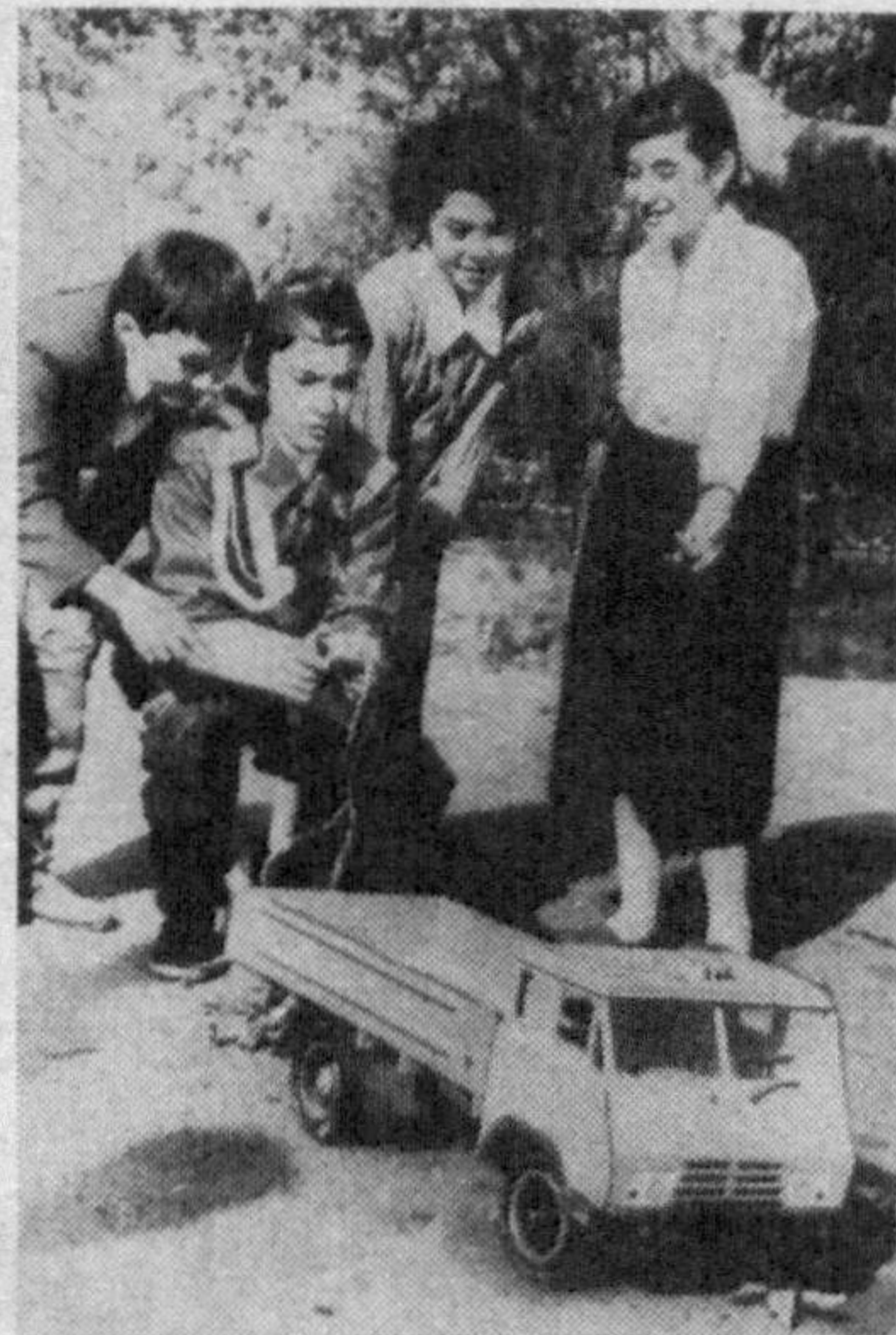
Хосият билан Нигора яқин ду-

ни укитувчиси Саида опа Улжаева ва Абдурауф ака Аликуловлар раҳбарлик қилаётган бу тугаракда 11 нафар угил-қиз шугулланишади. Тугаракнинг фаол қатнашчиларидан бири Рузиқул Аҳадов «КАЗ» маркали юк машинасининг моделини яратган булса, Хусниддин Ҳасанов масофадан бошқариладиган «Мерседес» машинаси моделини «капф қилди». Хосият, Нигора ва уларнинг дугоналари Санобар, Мавлуда, Муътабарлар ҳам угил болалардан қолишишмаяпти.

ОЙИМ, ДАДАМ, БАРЧАМИЗ

Спорт билан дустлашиш, мунтазам шугулланиш саломатлик гарови эканлигини мактабнинг кат-

БОЁВУТДА БИР МАКТАБ БОР

Зокиржон Боёвут туманидаги 40-мактабнинг эндигина 1-синфига қатнай бошлади. Ҳар куни эрта тонгда онаси уни мактабга кузата туриб, «Йуллардан эҳтиёт булиб утгин!» дея тайинлашни канда қилмайди. Онанинг хавотирига асос бор. Бу мактаб туман марказидаги мактаблар серкатнов булган кучаларнинг туташ ерида жойлашган. Яна мактаб яқинидаги 1-ҳамда 7-болалар боғчалари кичкинтойлари ҳам худди ана шу йулдан қатнайдилар. Шунинг учун ҳам мазкур мактабда йул ҳаракати қондаларини ургатишга алоҳида аҳамият берилади. Ана шу қондаларни урганувчи махсус автодром ҳам мавжуд. Бу ерда куйи синф укучилари ҳамда боғча кичкинтойларига автомобиль серкатнов йуллардан қандай утиш, озгина шомма-шомарлик қилишнинг оғир оқибатлари ҳақида тушунчалар берилади. Укучилар орасида йул-ҳаракати қондаларига оид расмлар конкурслари, синфларо турили мусобақа ва викториналар утказилади. Бундай мусобақаларнинг ташаббускорлари Хурсаной Ҳамзалиева, Насиба Эргашева, Жюра Сойибназаров сингари бошлангич синф укитувчилари булса, мактабда ташкил қилинган «Яшил чироқ» гуруҳи аъзолари — Мавлуда Абдулаева, Улугбек Алимов, Моҳира

гоналар. Шу мактабнинг 8-синфида таҳсил олишади. Мактабда ташкил қилинган талайгина тугараклар орасидан қайлар «Ёш конструктор» тугаракини танлашди. Мақсадларини оналарига айтишганда

— Ойижон, йуқ деманг, янги янги машиналар моделларини ихтиро қилишнинг завқига не етсин?! — утинишди қизлар. — Тукитишни эса опам Зилоладан урганиб олармиз.

та-ю кичиги жуда яхши билишади. Шундан булса керак, бу ерда ташкил қилинган «Чиниқилш мактаби», волейбол, баскетбол каби тугараклар аъзолари орасида 1-синф укучилари ҳам, 10-синф укучи-

туриб, спорт тоифаларига эга булган укучилар ҳам талайгина.

Айниқса, «Шоҳруҳ» шахмат клубининг фаолияти ибратлидир. Бу клубга нафақат болалар, балки уларнинг ота-оналари ҳам аъзо булишган. Фарзандлари билан биргаликда ота-оналари ҳам иштирок этадиган оилавий турнирлар ҳақиқий спорт байрамига айланиб кетади.

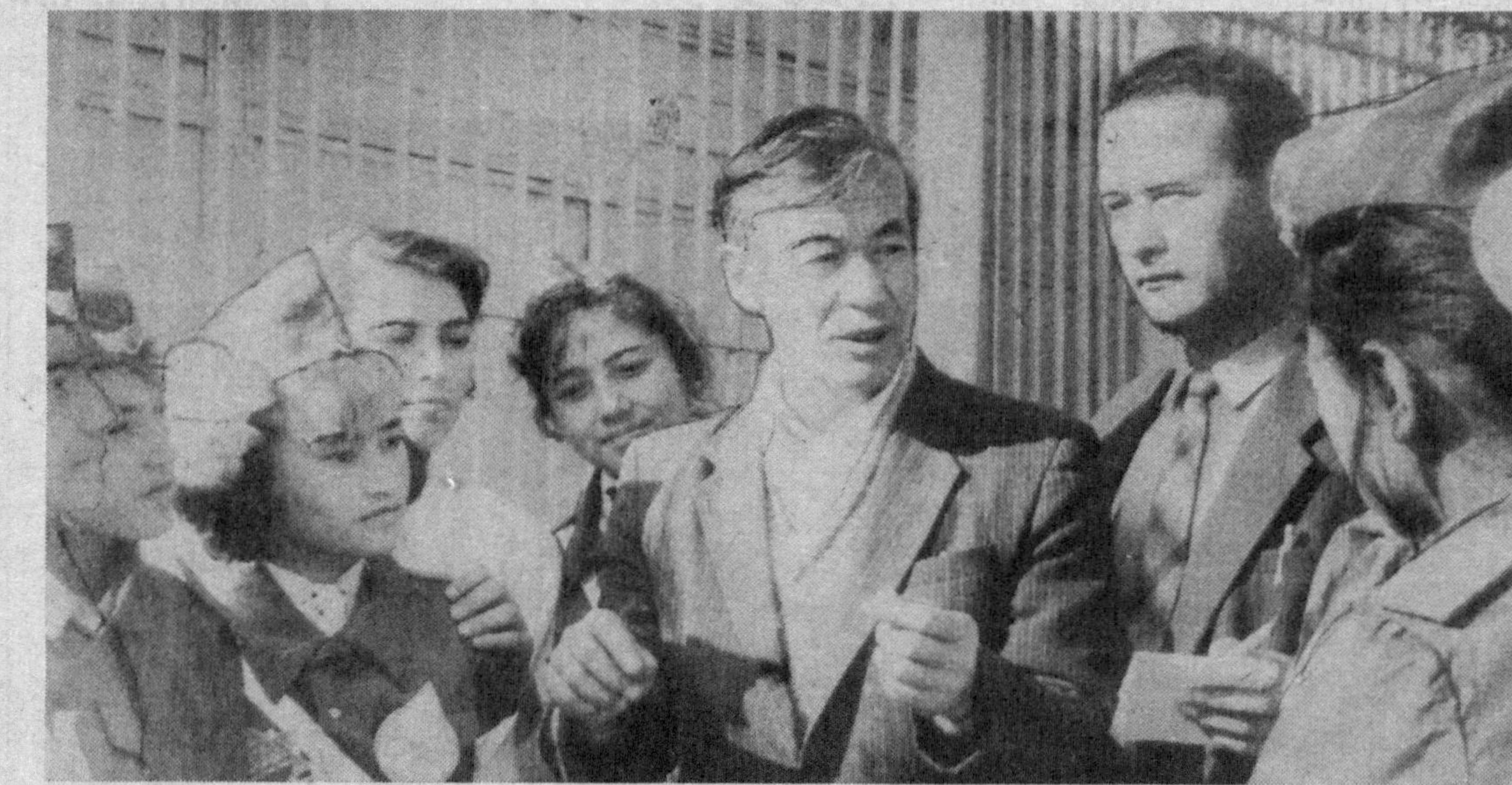
Куйида Сирдарё вилояти, Боёвут туманидаги У. Юсупов номли мактаб ҳаётидан айрим лавҳаларни келтирдик холос. Санайверсак, мактаб директори Мурод ака Эркабоев ҳамда меҳнат таълими укитувчиси, болаларнинг меҳрибон устози Мирзақобил ака Хайлаевлар бош-қош булаётган ибратли ишлари жуда мул. Улар ҳақида мактаб укучиларининг узлари, ёш қаламкашлар батафсилроқ ҳикоя қилсалар, нур устига аъло нур буларди.

Мактабларингизни кутиб қоламиз, боёвутлик болалар!

Феруза ЖАЛИЛОВА.

Суратларда: У. Юсупов номли 40-мактаб укучилари, укитувчилари ҳаётидан лавҳалар.

Р. АЛБЕКОВ суратга туширган.

улар дастлаб рози булмай:

— Ундан кура тикиш-бичиш, туқиш тугаракларига қатнашинлар. Қиз болалар учун ярашимли хунар, — дейишганди.

Қизларидаги иштиёқ ва ҳавасни куриб, оналари ҳам ноилож розилик беришди. Шу-шу бу икки дугона тугаракнинг фаол иштирокчилари. Мактабнинг физика фа-

лари ҳам бор. Ёш спортчилар куп бора туман, вилоят ҳамда республика миқёсидаги мусобақаларда иштирок этиб, мактаблари шарафини ҳимоя қилишяпти. Ёш була-

Азиз укучилар, топқир усмирлар! Муҳаммад алайҳис-саломнинг Ҳадису шарифларидан олинган бу муборак ганжина сатрларни сизлар мактабда ва дарсдан ташқари машғулотларда меҳрибон устозларингиз ва ота-онанингиз ака-опаларингиздан куп эшитгансиз. Эндиликда бу давримизнинг муқаддас ва жанговар шиориға айланиб қолаётгани бежиз эмас. Она Узебекистонимиз мустақиллик йулига кирганига беш йил тулмоқда. Ҳурият шабадаларидан она юртимиз, элимиз бахраманд булмоқда.

Халқимиз онги ва истисқолни мустаҳкамловчи янги аътиқод ва қадриятлар ҳақида янги қонунлар ва қарорларнинг қабул қилиниши келажак йулларимизни нурлантиришдан далолатдир. Давримиз тақозо этаётган бобокалонларимиз аътиқод қадриятлари ҳақидаги тасавурларимизни кенгайтиради. Келажакда элу юртга керакли одам булиш, ватанпарвар булиш, покиза, ақлли инсон булиш, комилликка интилиш — буларнинг бари кишилардаги энг инсоний қадрият булмиш иймондан бошланади, иймонга келиб тақалади, энг эзу фа з и л а т л а р и ймонли қалблар майдониде кукаради. Шу майдонда бегубор болалик ва усмирликнинг Ватан ва халқ олдидаги муқаддас бурчи шаклланади.

Ватан жангномаси китобига битилган қаҳрамонлар жасоратларини эшитган, уқигансизлар, бу ҳақида киноларни кургансизлар. Улар — Туйчи Эрийитов, Топтемир Рустамов,

Карим Султонов, Боис Эргашев... Улар уг-оловли йилларда узларига қаҳрамонлик ҳайкалларини қуйганлар. Оталар иши — жасорат мактаби. Уни пухта егаллаш — ҳар бир хизмат ва ҳарбий таълимни пухта билишга боғлиқ.

Мустақиллик шарофати билан ҳарбий таълимни янада такомиллаштириш тугрисидаги янги қонунлар қабул қилинди. Шулардан бири Муқобил хизмат тугрисидаги Узебекистон Республикаси қонунидир. Ташкил шажар мудофаа ишлари буйича булим ходими Зоҳир Қучқорович Зоҳидов билан шу ҳақида суҳбатлашдик.

— **Хурматли Зоҳир Қучқорович! Ҳадемай 18 ёшга тулган усмирлар Армияга чақирилади. Уларнинг куйлари муқобил (альтернатив) хизматнинг узига хос услубларини яхши билмасликлари мумкин. Шу ҳақида батафсилроқ тушунча берсангиз?**

ВАТАНИИ СЕВМОҚ ИЙМОНДАНДУР

— 1992 йил, июль ойида Узебекистон Республикаси «Муқобил хизмат тугрисида» Қонун қабул қилган. Шундан сунг орадан анча вақт утгач, «Муқобил хизматни ташкил этиш ва уни уташ тартиби тугрисида»ги Низом ишлаб чиқилди ва тасдиқланди.

Муқобил хизмат — Республикада утайдиган давлат хизматининг алоҳида бир тури. Бу хизмат фуқаронинг халқ ҳужалиги ташкилотларида юқори малака талаб қилинмайдиган ёрдамчи ишларни ёки узига мос ишларни бажариш билан боғлиқдир. Шунингдек, фалокат, фожеа, табиий офат ва бошқа фавқулодда ҳолатларнинг оқибатларини тугатишда ҳам уз ҳиссасини қушиши мумкин. Энг муҳими, муқобил хизмат усмир ва ёшларга ҳарбий ишга ургатишни ҳамда Республикада Куролли Кучлари учун захирадаги жангчилар тайерлайди.

— **Муқобил хизматни утаётганда фуқаролар қандай ҳуқуқларга эга булишади. Қандай ёшлар муқобил хизматга чақирилади?**

дай фуқаролар муқобил хизматга қолдирилади? Хизматга чақирилувчи йигит оиласида узидан ташқари 16 ёшга тулмаган турт ва ундан ортиқ бола булса, у муқобил хизматни уташ ҳуқуқига эга булади.

Муқобил хизматни уташ муддати 24 ой, олий маълумотли фуқаролар учун эса 18 ойда муқобил хизматни утайдиган жойларни, бажариладиган иш турлари руйхатини Вазирлар Маҳкамасига қарашли маҳкамалар белгилайди. Чақирилувчилар муқобил хизматни уташ мумкин булган корхоналар, муассасалар, халқ ҳужалиги ташкилотларининг руйхатини республика Вазирлар Маҳкамаси, вилоят, шаҳар ҳокимликлари тасдиқлайди. Муқобил хизмат хизматчилари Узебекистон Республикаси Мудофаа вазирилиги томонидан белгиланган тартибда ҳарбий қасамед қиладилар.

Муқобил хизматни ёшлар

• **Элинг сенга чўзса қўл, Унга доим содиқ бўл.**

қайси вилоят, туманда бажараётган булсалар, уларга уша туман ҳокимияти томонидан икки йилга мулжалланган гувоҳнома берилади.

— **Муқобил хизматни утаётган фуқаролар ҳам куролли кучларимизнинг бир бўлаги. Шундай экан, уларнинг моддий таъминоти қандай? Бу масала давлат идораларининг фаолият курсатишини таъмин этишга мулжалланган маблағ билан боғлиқ. Шундай эмасми?**

— Жуда тугри фикр. Юқорида таъкидлаганимдек, муқобил хизматга муносиб топилган фуқаро бирор курилиш ташкилоти, корхона ёки бирор муассасада уз соҳа-

таҳкамлаш учун амалий машғулотларга чиқишади. Бунда хизмат қилаётган жой муҳим роль уйнайди. Қолаверса, муқобил хизмат булинмалари халқ таълими тизимлари, тармоқ вазирилари, идоралар, корхоналар ва муассасаларнинг ҳамма қулайликларга эга булган укучюртлари, лицейлар, мазкур корхоналарга юборилиши турган гап. Албатта, бундай ишлар шартнома асосида амалга оширилади. Хизмат жараенида фуқаро ҳарбий ҳисобдаги ихтиросни егаллаб чиқади. Бу — албатта ҳарбий таълимга қизиқишни ошириш, қолаверса, у ёки бу булинманинг бошқа ташкилотлар билан булган ҳамкорликнинг самарасидир.

Муқобил хизматдан бушатилган фуқаролар Узебекистон Республикаси куролли кучлари захираси ҳисобига киритиладилар. Улар Ватан чақирса ҳаминша «лаббай» деб оёққа қалқадилар, унинг тинчилиги, бахт-саодати йулида онгни чархлаб, уни нурлантирадилар.

Суҳбатдош: Ашурали АҲМАД.

● Буюк соҳибқирон таваллудининг
660 йиллиги олдида

Қадрилик уқувчилар! Сизларга маълумки, буюк бобокалонимиз Амир Темур ҳақида шу кунларда кўпгина асарлар яратилмоқда. Академик Буриков, Аҳмедов, тарих фанлари доктори Ашраф Аҳмедов, Абдулаҳад Муҳаммаджонов, тарих фанлари номзоди Турғун Файзиев, ёзувчи Евгений Березиков, Ўзбекистон халқ шоири Абдулла Орипов ҳамда бошқаларнинг қизиқарли ва юксак маҳорат билан ёзган китобларини ўқигандирсиз?! Бу асарлар узоқ изланишлар ва кўп йиллик тадқиқотлар натижасидир. Биз бугун сизларнинг эъти-

олими Ибн Холдуз уз хотираларида ёзиб қолдиргани ҳам бежиз эмас. Бу факт эса баъзи бир рус ва чет эл олимларининг Темурни саводсиз бўлган, деган даъволарининг уринсиз эканлигини курсатади. Дунёда биринчи давлат қонуни — Конституцияни, яъни «Тузуклар»ни яратган ва жаҳонда биринчи ҳарбий уставни ёзган одам саводсиз буладими? Мен манбаалар асосида, адабиётлар таҳлили асосида машҳур саркардалар немис Фридрих Буюк (Пруссия қироли), Наполеон Бонапарт каби саркардалар Амир Темурдан ҳарбий санъат бобида урганишгани ҳақида қатор маълумотларни аниқлашга муяссар бўлдим.

ни ҳам жуда эъзозлаган. Ота сифатида эса у фарзандларига катта ғамхўрлик қилган. Бевақт оламдан кетган угли Жаҳонгир, Умаршайх Мирзо, набираси Муҳаммад Султон вафот этганда у оддий инсон сифатида йиғлаган, ғамга чуққан, фарзанд доғида қуйган ота фарёдини қилган. Соҳибқирон ниҳоятда камтарлик билан уз фармонларида «Мен, тангри қули Темур» дея имзо чеккан. Муруват бобида тенги йўқ инсон бўлган. У узига нонқўрлик қилган Олтин Урда хони

Амир Темур

борингизга узингизга маълум шундай муаллифлардан бири, тарих фанлари доктор Ҳамдам Содиқов билан муҳбиримиз қилган суҳбатни эътиборингизга ҳавола этамиз.

— Ҳамдам ака, яқинда газетамиз орқали Амир Темур номли қиссангиздан лавҳалар эълон қилган эдик. Унда ёритилган соҳибқирон ҳаётига доир воқеалар хусусида ўқувчилардан қатор мактублар келди. Уларда асарининг яратилиши ва Амир Темур ҳаётининг номаълум қирралари ҳақида кенгрок маълумот бериш сўралган. Энг аввало сиз бу асарни қачон ва қай тарихқа ёзишга киришганингиз ҳақида гапириб берсангиз.

— Мен Ўзбекистон тарихи музейида ишлаб юрган кезларимда Амир Темур даври ва унинг фаолиятига оид кўплаб тарихий ёдгорликлар, ҳужжатлар билан танишганман. Музейга ташириб буюрувчи хориждан келган меҳмонлар кўпроқ Амир Темур даврига қизиқишар ва қатор қийин саволлар беришар эди. Уша шуро тузуми ҳукмрон бўлган 70-йилларда бундай саволларга тўғри ва ҳолисона жавоб бериш мумкин эмас эди. Чунки баъзилар Амир Темур ҳақида кенг маълумот ва ҳақиқатни ёритишни истамаган ва бунга йўл қўймаган. Мен хорижликлар билан суҳбатлардан шуни англадимки, Ўзбекистон тарихи ва унинг буюк арбоблари ҳақида чет элликлар биздан кўпроқ билишар экан. Ана шунда дилимда Амир Темур ҳақида улар билмаган томонларни аниқлаш ва буюк бобокалонимиз ҳақида халқимизга энг аввало болаларга ҳақиқатни етказиш истаги туғилди. Шундан сўнг 20 йил давомида Амир Темурнинг ҳаётига доир жуда кўп адабиётларни ургандим. Соҳибқирон ҳақида унинг беғубор болалиги, жушқин ёшлиги ва машаққатли саркардалик фаолияти куз олдимида жонлана бошлади. Буюк бобокалонимизнинг ҳаёт йули ҳақидаги манзаралар қўйилиб кела бошлади. Шу тарихқа каттагина асар ёзиб қўйганимни ҳам билмай қолдим.

— Бошқа муаллифларнинг асарларидан бу қиссангиз нимаси билан ажралиб туради? Амир Темур шахсини биз билган томонларидан ташқари номаълум қирраларини ёритганингиз?

— Бу қисса асосан болаларга атаб, улар руҳига монанд услубда ёзилган. Амир Темурнинг болалиги ва ёшлиги тўғрисида маълумотлар жуда кам. Кўп асарларда асосан соҳибқироннинг балоғат йиллари кенг ёритилиб, унинг оддий инсон, бола, усмир ва навқирон йигитлик фаслларидаги ҳаёти қарийб эслатилмади. Ахир соҳибқирон том маънода одам эди-ку! Бола эди-ку! Шунинг учун ҳам мен унинг болалик дунёсини билишга ва тушунишга интилдим. Ана шу соҳада кўп изланишлардан сўнг Амир Темурнинг болалиги ва ёшлигига доир айрим қизиқарли маълумотларни учратдим. Мугуллар истибодиди ҳукм сурган XIV асрнинг биринчи ярмида, яъни Амир Темур болалиги утган 1340—1350 йилларда ҳукм сурган адолатсизлик, бебошлик ва халқнинг оғир аҳволи еш Темур қалбида буюк истак утини ёққани табиийдир. У болалигида адолат учун, кўхна Турон озодлиги учун курашни уйлади. Шароитнинг узи Темурдек зийрак ва тийрак болада бўлгуси саркардага хос фазилатларни тарбиялади. Художўй оилада туғилган Темур ун ёшидан намоз ўқишни бошлади. Куръони каримни ёддан билди. Муқаддас Куръон бутун ҳаётида унга йўлдош бўлди. Шунинг учун ҳам у ҳукмдор бўлгач уламоларни, пайгамбаримиз авлодларини ниҳоят ҳурмат қилди ва халқ фаровонлигини оширди. Соҳибқирон болалигида китобсевар бўлган. Умри давомида у бутун дунё бўйича ноёб китобларни туплаган. Ҳозиргача Темур кутубхонаси тақдири ҳақида кўп изланишлар бормоқда. Лекин бу кутубхона қаерда яширилгани ҳақида аниқ маълумот йўқ. Бу билан мен шуни таъкидламоқчи эдимки, соҳибқиронга бутун умри давомида Куръони карим билан бирга китоблар ҳамроҳ бўлган. Амир Темур билим хазинаси бўлган ана шу китоблардан ҳарб илмини, саркардалик маҳоратини, давлатни бошқаришни, сиёсат юргизишни назарий томондан пухта урганди. Амир Темурнинг юксалишида унинг доимо олимлар, уламолар ва бошқа фозил кишилар билан суҳбатлари жуда катта роль уйнади. Унинг билими ва дунёқароши кенглиги ҳақида таниқли араб

Амир Темур фақат саркарда сифатидагина эмас, балки давлат бошлиғи сифатида ҳам кўпчиликка намуна бўлгани бутун дунё билди. XVI асрда яшаган Англия қироличаси Кристофер Марлоу Амир Темур ҳақида драма ёзгани ва у асрлар давомида инглиз саҳнасида қўйилиб келгани

тасодифий эмас. XVIII асрда тарихчи олим сифатида шўрат қозонган Эдуард Гиббон узининг машҳур «Рим империяси таназзули ва ҳалокати» асарининг бир бобини Темурга бағишлагани ҳам бежиз эмас. Зукко жаҳон тарихчилари Амир Темурни Искандар Зулқарнайн, Цезарь, Чингизхон каби саркардалар билан тенглаштиришади.

— Ўқувчиларни худди шу масала жуда қизиқтиради. Амир Темур дунёдаги энг машҳур саркардалардан нимаси билан фарқ қилади?

— Чет эл олимларидан баъзилари Темурни Искандар Зулқарнайндан устун қўйишади. Давлат бошлиғи сифатида, бошқарув ва сиёсат бобида Амир Темур ундан юқори туришни уқтиришади. Саркардалик масаласида ҳам Искандар ва Цезарь кабилардан соҳибқироннинг устунлигини тан олувчи ҳолис олимлар ҳам бор. Искандар узига тенг рақибларни учратмаган. Искандар дабдабадан заифлашган подшоликларни енгган бўлса, Темур қудратли жаҳонгирларни, кучли давлатларни тобе қилган. Темур узидан устун бўлган рақибларини ҳам мағлуб қила олган. Чингизхон билан таққосласак, шуни айтиш мумкинки, бу мугул саркардаси ҳам узига тенг рақибни учратмаган. Чингизхон яратувчи бўлмаган. У жангари кучманчиларнинг қонунқондаси — «Ясоқ»қа риоя қилган. Амир Темур эса Куръони каримга суяниб иш қўрган. У буюк ижодкор, меъмор, яратувчи, даҳо бўлган. Амир Темур курдирган ёдгорликлар бутунда ҳам халқимизга хизмат қилаётгани ва бутун жаҳон диққатини узига тортаётгани фикримизнинг далилидир. Унинг обидалари туризм воситасида республикамизга бойлик келтираётгани ҳам сир эмас.

— Сиз соҳибқироннинг қайси фазилатларига кўпроқ эътиборни қаратасиз?

— Биринчи навбатда Амир Темурни мен инсон сифатида биламан. Унинг ана шу инсоний фазилатларига диққатни қаратаман. У фарзанд сифатида ота-онасини ниҳоятда ҳурмат қилган. Волидаи муҳтарамаси Такинабегим Бухордан бўлгани учун, у бу шаҳарга келганида отдан тушиб, пиёда шаҳарга қадам босган. Отасини жуда ҳурмат қилиб, унинг вафотидан сўнг унга атаб макбара курдирган. Опаси-

БИЗ БИЛГАН ВА БИЛМАГАН ДАҲО

Тухтаминни уч маротаба кечирган. Узини ҳақоратлаган турк султони Боязид асир олинганда хурматини жойга қўйган. Ҳақоратга муруват ила жавоб қилган. Амир Темур аёлларга ниҳоятда меҳрибон бўлган. У ҳеч қачон хотин-қизларга ҳар қандай вазиятда ҳам зуравондик қилинишига йўл қўймаган. У оддий фуқародан тортиб амирларгача қонун тенглигини исботлаган. Оддий жангчилар билан ҳам, саркардалар билан ҳам бирдек муомала қилган. Етти иқлим ҳукмдори жасорат курсатган оддий жангчилар билан муқофот тариқасида бирга овқатланган. Доимо лашкар ва халқ ғамини еб, сира узини уйламаган. Тупланган бойликларни хайрли ишларга — юрти шўхратини кутарадиган бинолар қуришга, ободончилик ишларига сарфлаган.

— Сизга маълумки, «1996 йил — Амир Темур йили» деб эълон қилинди. Бутун жаҳон бу санани нишонлайди. Бундай ҳурматнинг тарихий асоси нима?

— Соҳибқирон уз юртини мугул истибодидан халос этган истиқлол даҳосидир. У биринчи бўлиб кўхна Турон юртини Оврупога танитди. Амир Темур Россияни мугуллар асоратидан озод бўлишида улкан хизмат курсатди. У Оврупонини турк асоратидан сақлаб қолди. Соҳибқирон уз юртини XV асрда жаҳон саҳнасига олиб чиқиб, бошқа давлатлар ҳисоблашадиган мамлакат сифатида танитди. У Самарқандни Англия, Франция, Италия, Испания каби қудратли давлатлар саждагоҳига айлантди. У биринчи бўлиб юртимизни денгиз йулига олиб чиқди. Аммо унинг издошлари — меросхўрлари бу денгиз йулини уз қулларида сақлаб қололмадилар ва муддиш хатога йўл қўйдилар. Бугун мустақил Ўзбекистон денгиз йулига чиқиш ҳаракатини қилаётгани ҳам тасодифий эмас. Эътибор беринг, соҳибқирон таваллуд топган йил худди бугунги, 1996 йил каби сичқон йилдир. Бу шунчаки бир тасодифи ё қандайдир қонуният ёхуд тарих иродасими?! Амир Темур кимлигини дастлаб кам одамлар билган. Йиллар, асрлар утиши билан унинг қиёфаси, ишлари ва фаолияти мозий ичра тоғдек салобат касб этмоқда. У мустақил Ўзбекистон рамзи, ёрқин маъғи ва ибрат намунасига айланди. Амир Темур буюк утмишимиз, фахримиз ва миллий ғуруримиздир.

— Соҳибқирон ҳақидаги китобларни ўқиб, шундай бир савол туғилади: нега авваллари Амир Темур ҳақидаги бундай ҳақиқатлар ёзилмай, унинг шахси нуқул қораланиб келинган? Ахир манбаалар бор-ку!

— Бу жуда уринли савол. Амир Темур ҳақида манбаалар кўп. Аммо уларни ҳолис баҳолаш масаласида шуро ҳокимияти бир екламаликка интилган. Шуро Россияси узига қачонлардир улкан хизмат курсатган Амир Темурга нисбатан гаразли муносабатда бўлган. Шунинг учун у ҳақида ёзилган салбий фикрлар, қасддан ёзилган асарларни кутарган. Амир Темурнинг яратувчилик ишларини инкор қилишга, жаҳон тарихидаги уринини бузиб курсатишга уринган. Ҳақиқатни ёзганлар эса таъқибга олинган. 1968 йилда академик Иброҳим Муминов ҳолисона Темурга берган баҳоси учун таъйиққа учради. Гап шундаки, Амир Темурнинг шахси ва фаолияти ҳолисона баҳоланса, ўзбек халқининг миллий ғурури кучайиб кетишидан чўчишган. Шуро мафқураси Ўзбекистонни узига қарам, муге улка сифатида билиб, халқларининг узлигини англашига йўл қўймаган. Буюк утмиш билан фахрланиш туйғуси уйғотилса, унда шуро мафқураси зарар қўришини яхши тушунган.

Биз олимлар, ижодкорлар ва барча қалам аҳли ана шу жумбоқлар ечимни устида бош қотиришимиз, уйлашимиз ва изланишимиз даркор. Биз буюк соҳибқирон олдида қарздор ва бурчлимиз. Чунки у қолдириб кетган буюк салтанат ва буюк давлатни аввалги шўхратини тиклаш мустақил Ўзбекистон сиёсатининг бош йўналиши ҳамдир.

— Ўқувчиларимизга истақларингиз қандай?

— Мен уларни келажак буюк давлатнинг буюк уғлонлари бўлишларини, соҳибқирон авлодлари деган улуг номга муносиб авлод сифатида иш қуришларини жуда хоҳлардим. Уларга соҳибқироннинг буюк руҳи доимо мададкор бўлсин!

— Мароқли суҳбатингиз учун ташаккур.

Суҳбатдош Ф. Жалилова.

Шу денг қишлоғиндан машҳур олим чиқмаса, биров сани танимас экан. Кечаги кунгача биз ҳам ана шундайлардан эдик. раҳматли бобом айтганларидек, дунедан узилиб қолган қишлоқда яшаймиз. Бор йўқлигимизни ҳеч ким билмайди. Одамларга араллашиб кетсак, кимлигимизни танимайди.

Шундай ҳасрат билан юрган кунларимизнинг бирида Ҳадича холанинг кузи ёрийдиган бўлди. Ҳаммамизга энагалик қилиб юрган Сабрия биби бу хабарни эшитиб етиб келди. Бутун бошли қишлоқ, эрқағу аёлининг қулоғи динг. Қирққа яқинлашиб қолган Ҳадича хола нима тугаркин? Муҳаммад гуҷум лақабли амаки бунга эшитиб муйловининг учини бураб қуйди.

— Нима тугмасин, қишлоқда битта нонхур кўпаяди-да.

Кўпчилик унинг гапига эътибор бермади. Сабрия бибининг йулини пойлади. Биз болалар кимдан суюнчи оламыз деб, турганимизда Ҳадича холанинг эри Тулавоё амаки эшагини хих-хихлаб келиб қолди. Тупланиб турганимизни куриб, эшакдан сакраб тушиб суради:

— Ҳа, бу ерда нима қилиб утирибсанлар?

Болалар нима деймиз дегандек, бир-бирига қарашди. Ҳеч кимдан садо чиқмади.

— Жиян, сендан сурапман.

Кўприк бошида туриб, ариқдан сув олаётган Муҳаммад гуҷум менинг урнимга жавоб берди.

— Тулавоё, хотининг тугопти.

Тулавоё амаки эшагини йул буйидаги тутта бойлаб, халачўштини ерга санчиб, Муҳаммад гуҷумга ушқирди.

— Менинг хотиним тугса, сенга нима?

Муҳаммад гуҷум буш келмади.

— Нега жаҳлинг чиғопти. Менга деса узинг тугмайсанми? Билиб қуй деяпман-да. Ундан кура суюнчини тайерла.

Тулавоё амаки шапг билан ҳовлига кириб кетди. Менам жиян сифатида унга эргашдим. Орқадан Муҳаммад гуҷумнинг товуши эшитилди.

— Ҳой Қоровой, суюнчининг ярмисини буюққа олиб чиқ. Курумсоқ Тулавоёни бутун соғабиз.

Ҳовлининг уртасига етишимиз билан бурчакдаги уйдан «инга» деган чақалоқ товуши эшитилди. Тулавоё амаки тухтаб қолди.

— Вой буууй, инга, деган овозингдан отанг.

Шу пайт денг, ичкаридан Сабрия биби сас берди.

— Ҳооой, ким бооор?

— Меесенни, бооор.— жавоб берди Тулавоё амаки.

— Тулавооой, уткир болта билан бакуватроқ тунка олиб кел.

— Ия, — деди Тулавоё амаки менга қараб, — бу энагар Сабрия биби катта холаини калла почча қилмоқчимиз? Тухта-чи, — кейин суради:

— Хола, болта билан тункани нима қиласиз?

— Бул тезроқ, — бақирди Сабрия биби.

— Киндигини кесолмаяпман. Жун арқонданам қаттиқ экан. Қайчинг утмаяпти. Тезроқ бул, уялсанг остонанинг ёнига қуйиб кет.

— Епирай, — деди Тулавоё амаки, — эшитдинг-ми, киндигини кесишга болта

сураппти.

Мен анграйиб туравердим. Сабрия биби яна овоз берди.

— Тулавоё қозондаги аталани сузиб кел. Тулавоё амакининг сабри чидамай суради.

— Бибижон, шерми, рубами?

Сабрия биби индамади. Шу пайт аллақандай гулдираган товуш эшитилди.

— Овқатни олиб келинг, адавоё!

Тулавоё амаки ярим коса аталани кутарганча, пойгакда туриб қолди. Аста эшик тирқишидан мураладим. Сабрия биби янги туғилган чақалоққа тикилганча мижджа қоқмай қараб турибди. Чап ёнида ҳали Тулавоё амаки олиб кириб берган болта билан тунка. Уй уртасида Ҳадича хола уралиб етибди. Янги туғилган чақалоқ нимҳез булиб қулини пойгак томон қўзди.

— Адавоё, атала қани?

утириб олган Муҳаммад гуҷум тухтади.

Ҳой, қаёққа чопосан? Суюнчини қўз! Боятдан бери пойлаб утирибман.

Шошиб қолганимдан тилимга келган суз шу бўлди.

— Ичкарига кириг. Тулавоё амакининг атагани бор экан.

Кеча яқин қишлоқдагилар «Во ажааб, во ажаб»га тушди. Аёл дегани Ҳадича холанинг уйига оқиб кела бошлади. Мендан бу хабарни эшитган онам тўртта ёғлиқ патирини қўлтигига қистириб, йўлга тушди. Эрта-си кунни ун бир коса атала ичган чақалоқ ҳақидаги хушхабар қўни-қўшни қишлоққа тарқалди. Бирови ростми дер, яна биров ёқасини ушлар. Ялмоғиз-палмоғиз эмасми-кан, деб сураб.

Қишлоғиндан шундай бола чиққанидан кейин узингга дадилроқ булар экансан. Қарога бормайин, каттаю кичик кизиқиб сурайд.

дай.

— Жуда қиммат, — деди Соли пучук. — Пул топиш осонми? Минг сўммиш-а.

— Ихтиёрларинг, — дедим. — Қурғиларинг келса тулайсизлар. Кейин ҳали Тулавоё амакидан рухсат олишим керак. Булар-бул-масга курсатаверамизми?

Болалар Соли пучукнинг оғзини пойлади. Қарасам, ҳаммаси иккиланиб турибди. Мен ҳам инсофга келдим.

— Пулларинг бўлмаса, — дедим чекканми қашиб, — келинлар, сизлар учун бир яхшилик қилай. Пул урнига бир дуппидан туршак олиб келсаларинг бўлди.

Болалар жонланиб кетди.

— Жийданиям олаверасанми? — суради биттаси.

— Майиз булсаям булаверади, — дедим. Уртоқларимнинг уйида қоқ-қоп майиз, туршак, жийда борлигини билардим. Улар бу шартга дарров қўнишди. Ҳозир олиб келамиз деб, кетишпаетганди, уларни тухтаддим.

— Оталарингнинг дупписига солиб келинлар. Санларнинг бошларинг жуда кичик. Соли пучукники-ку, мушт-даккина.

— Нима?! — буйини қўзди Соли пучук.

— Йук, бошинг кичик булса-да, ичи мағизли. — дедим унга.

— Шундай де,

— Хуп, хуп, — кейин писанда қилдим. — Олиб келган нарсаларингнинг ярмини Қори ишкАмбА ейди. Кейин Тулавоё амаки. Менга қанча қоларди?

Уртоқларим уй-уйларига чопқиллаб кетишди. Мен булсам кўприк бошида уларни кутиб оладиган бўлдим. Кўп утмай, қўшни қишлоқ болалари дуппиларини қуруқ меваларга тулдириб кела бошлади. Мен булсам ёнимдаги қоғпа олиб келган нарсаларни солиб, узларини бир қаторга тиза бошладим.

Барака топ, кичкина Қори ишкАмбА, дейман ичимда. Бу денг, келувчи кўп. Мен эсам бош воситачи сифатида ҳам йул бошловчи, ҳам тушунтирувчиман. Бу орада узим ҳам машҳур бўлиб кетдим. Кимсан, Кичкина Қори ишкАмбАнинг тоғачасиман.

Айтишларига қараганда, Муҳаммад гуҷум ҳам аллақайси қишлоққа одамларни йигиб келиш учун кетибди. Демак, у ҳам менга ухшаб воситачилик қиляпти. Жон койитмай, пул топса буларкан-ку. Бу учуқ Ҳадича холага раҳмат. Униям қуруқ қуймай-миз.

Узоқ-яқинда яшаётган болалар ҳам эшитмадим деб мендан упкалаб юрмасин. Бемалол кургани келишаверсин. Узим кўприк бошида кутиб оламан. Туршак бўлмаса сўм булар, дуллур-пуллур топилайсам зарар қилмайди. Бир-икки кун бунгаям қўнавераман. Эрта-индин бу тун дунё Қори ишкАмбАни танигач, курмана нархи ҳам янада ошади. Ҳозирча сахийлигимдан фойдаланиб йўлга чиқавермайсизларми?

Чет элга кетиб қолсак, курмай қоласизлар. Ҳаммангизга Кичкина Қори ишкАмбАдан қорин салом билан Бош воситачи — МЕН...

САФАР БАРНОЕВ.

«ЕВРОПА МАМЛАКАТЛАРИ ВА ПОЙТАХТЛАРИ» ЖАВОБЛАРИ

АМЕРИКА ДАВЛАТЛАРИ ВА ПОЙТАХТЛАРИ

1. Қайси мамлакат ҳашарот номи билан бошланади? Шу мамлакат пойтахти номидаги бир ҳарфни узгартириб, мусиқа товушларидан бири жуда паст йўгон овоз маъносини англатувчи сузга айлантиринг-чи?
2. Қайси пойтахт шаҳар шу давлатнинг биринчи президенти номи билан аталади?
3. Қайси давлатлар ва пойтахтлар номдош?

4. Қайси давлат ҳажм улчови бирлиги билан бошланади?
5. Бир хил ҳарф билан бошланувчи давлат ва пойтахтни топинг-чи?
6. Давлатлардан бирининг номидан ой номини уқий оласизми?
7. Қайси пойтахт номида «ота» бор?
8. Давлатлардан бири номидан бош ҳарфини учуриб, Балхаш кулига қуйилувчи дарё номини ҳо-

1. Лондон. 2. Норвегия. 3. Вена. 4. Париж. 5. Италия. 6. Афина — фин. 7. Тирана. 8. Дублин. 9. Бельгия, Беларус, Белград. 10. Португалия. 11. Бухарест — Брест. 12. Кишинев. 13. Швейцария-Швеция. 14. Австрия. — Австралия. 15. Молдова, Литва, Москва, Варшава. 16. Подыша. 17. Берлин. 18. Украина. — Уран. 19. Андорра, Люксембург, Монако, 20. Амстердам.

сил қилинг-чи?
9. Қайси пойтахт номига бир ҳарф қуйиб билан матбуот нашрига айлантириш мумкин?

10. Давлатлардан бири номидаги икки ҳарфни узгартириб, Ер қурагининг Шимолий ва Жанубий ярим шарларига ажратадиган фазарий айланани ҳосил қилинг-чи?
11. Қайси давлат денгиз сайёҳи номидан олинган?
12. Мамлакатлардан бири қўлга номдошлигини биласизми?
13. Оловли Ер архипелаги қайси давлатлар ҳудудига қиради?
14. Қайси давлат номидан иккита ҳарф тушириб қолдирилса, Африкадаги мамлакат номи ҳосил булади?
15. Давлатлардан бири номида-

- ги бир ҳарфни узгартириб «зув» қурулига айлантиринг-чи?
16. Қайси давлатлар дарёга номдош?
17. Давлатлардан бири ясси тоғликка номдошлигини биласизми?
18. Қайси мамлакат ҳудудини Маржон ороллари маржон қоя тизмалари ташкил этади?
19. Номлари Орол номидан олинган мамлакатларни биласизми?
20. Қайси давлатлар номи шу мамлакатлар халқи номидан олинган?
21. Қайси республика вулкани орол номи билан бошланади?

ТОНГ ЮЛДУЗИ
Ўзбекистон болалари ва ўсмирларининг газетаси

Бош муҳаррир
Умида
АБДУАЗИМОВА

Таҳрир хайъати:
Наримон ОРИФЖОНОВ,
Феруза ЖАЛИЛОВА,
Раҳима ШОМАНСУРОВА,
Марат ШАФИЕВ,
Сайриддин ХОЛОВ
(масъул котиб)

IBM компютерида терилди ва сяхифаланди. Оффсет усулида босилди. Ҳажми 1 босма табоқ
Буортма — Г-077,
Қоғоз бичими — А-3.
Босишга тошириш вақти 19.00
Топширилди — 18.30

• Рўйхатдан ўтин тартиби № 000137
• Манзилимиз: 700083, Тошкент шаҳри,
• Матбуотчилар кўчаси, 32-уй.
• Телефон: 33-44-25